

Metodika

Renata Volos

GESTE U RUSKOM JEZIKU U USPOREDBI S HRVATSKIM

Promatramo li pažljivije dva sugovornika u procesu razgovora, uočavamo da ga oni popraćuju različitim, ustaljenim gestama koje stvaraju, »artikuliraju« pomoću ruku, prstiju, glave, očiju, usana, ramena, jezika, obrva i čitavog tijela. Geste dopunjuju verbalnu komunikaciju ili mogu biti čak samostalni nosioci informacije. Prema tome, ako želimo proučiti sistem komunikacija jednog naroda, moramo, kao dio tog sistema, obuhvatiti i geste.

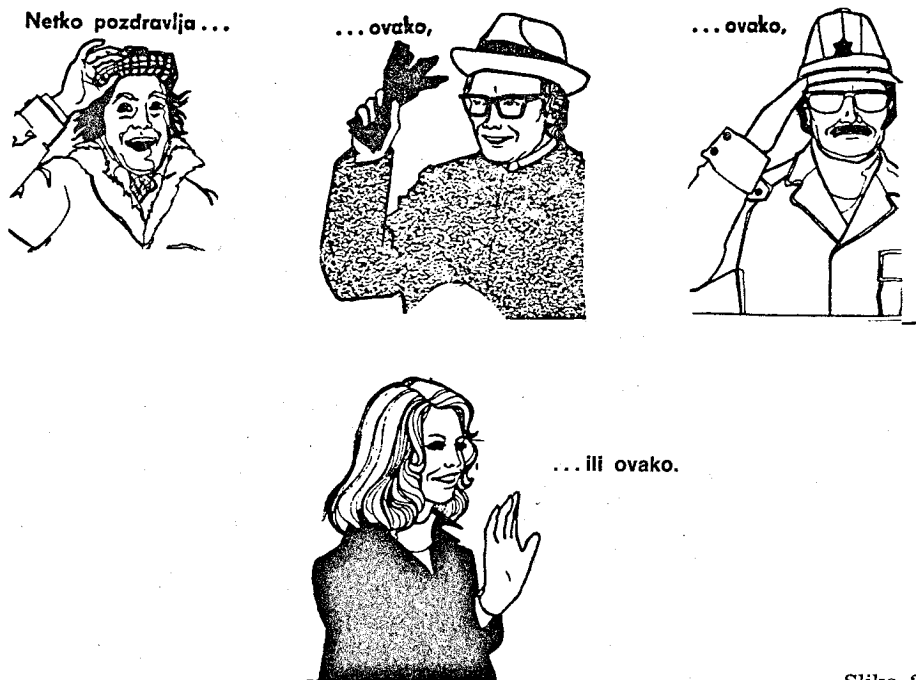
Predložimo nekoliko situacija u kojima geste dolaze do izražaja. Na kolodvoru se rastajemo od rođaka ili prijatelja. Govorimo im »Do viđenja«, »Sretan put« i sl. Ali, kada vlak krene i udalji se, mi prelazimo od verbalne na neverbalnu komunikaciju, tj. na geste, i to iz jednostavnog razloga što verbalni govor postaje bezuspješan — njegov je domet prekoračen. Sada »mahanje rukom« sadrži sve one informacije koje smo izgovorili pri rastanku.

Često izgovaramo riječ »uzmi« i istodobno pokazujemo rukom, glavom ili pokretom očiju na predmet koji želimo da se uzme. I riječ i pokret su ovdje sinhronizirani i pridonose ekonomičnijem načinu komunikacije. Kome još nije poznata gesta »kružnica od kažiprsta i palca« kojom se na televiziji reklamira »Vegetin« dodatak jelima. Uz tu gestu nisu potrebne riječi. Ona sama govori o zadovoljstvu, o tome da je sve izvrsno i u najboljem redu. (Slika 1). Značenje zadovoljstva ima i gesta koja prati riječi »Puna šaka brade«.

Slika 1

Umjesto da kažemo »Dobar dan«, »Zdravo« itd., možemo izraziti pozdrav pomoću geste, npr. dodirnuti obod šešira, podignuti šešir, kapu, zamahnuti rukom i sl. (Slika 2)

Slika 2

II

Jezik gesta nije internacionalan kako bi se to u prvi mah moglo pomisliti. Svaki narod, svaka etnička zajednica ima svoj rječnik gesta i upravo takve geste mogu biti predmetom proučavanja. Znanje gesta jednog naroda pridonosi boljem poznavanju njegova verbalnog govora, osobitosti komuniciranja, tradicije, kulture i navika. Suprotno tome, nepoznavanje gesta može prouzročiti prekid informacijskog toka uslijed čega nastaje ili potpuno ili djelomično nerazumijevanje sadržaja ili pak njegovo nepravilno tumačenje. Potkrijepimo primjerima navedene tvrdnje.

Iako su geste ruskog i hrvatsko-srpskog područja vrlo slične, neke od njih ipak mogu dovesti u zabunu, jer imaju sasvim suprotno značenje. Na primjer, gesta kojom Hrvat prati riječi »Puna šaka brade« za Ruse ima potpuno drugo značenje — ona znači neuspjeh, nestanak ili gubitak nečega. Ako Hrvat počne brojiti koristeći se prstima ruke počevši od izbacivanja palca, kažiprsta itd., Rus će odmah znati da je to stranac, jer on sam broji drukčije, tj. kažiprstom sagiba prste na ruci počevši od malog prsta. Jednom sam vozila svoju rusku kolegicu. Pokraj ceste neki mladić primijenio je gestu za stopiranje. Moja kolegica je tu gestu protumačila sasvim pogrešno: shvatila je kao da mladić

hvali kako dobro upravljam automobilom, jer taj pokret kod Rusa označava odobravanje ili pohvalu, a za zaustavljanje automobila oni se služe drugom gestom — dižu čitavu ruku kao da glasaju.

III

U članku »Введение в невербальную коммуникацию русского языка«, tiskanom u knjizi »Страноведение и преподавание русского языка иностранцам«, Москва — 1972, г., opisala sam osnovni skup ruskih gesta koji sadrži 265 članova. Operacijom dijeljenja osnovnog skupa dobila sam 9 pod-skupova:

1. JA GESTE (broje 81 član) izražavaju osjećaje i raspoloženja čovjeka.

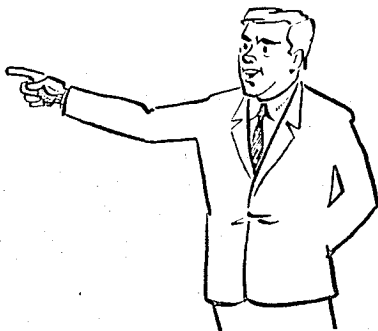

Slika 3. Izraziti čuđenje rukama

Slika 4. Izraziti nezadovoljstvo usnama

2. GESTE POJAČAVANJA (broje 33 člana) prate verbalni govor i služe za njegovo pojačavanje i naglašavanje.

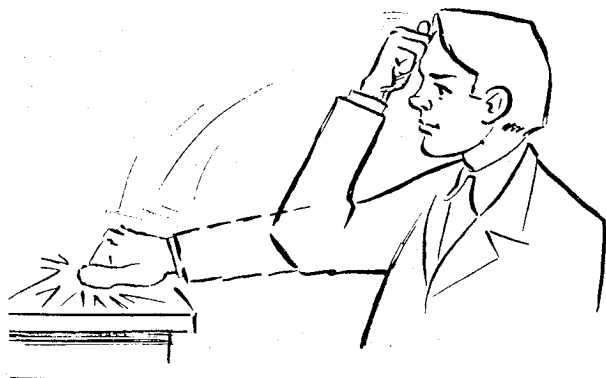

Slika 5. Pokazati kažiprstom na vrata — »Izlazi van!«, »Napolje!«

Slika 6. Zavezati čvor na rupčiću — zapamtiti nešto, pojačati pamćenje.

3. KOLIČINSKE GESTE (broje 14 članova) sadrže informacije o raznim veličinama.

Slika 7. Kucnuti prstom po čelu, a zatim po stolu ili drugom drvenom predmetu — pokazati količinu pameti.

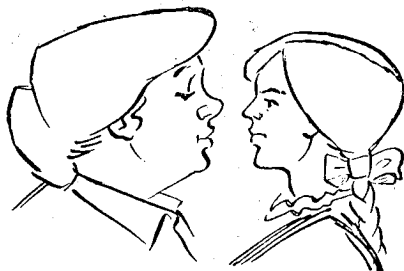

Slika 8. Duhnuti s dlana kao da treba otpuhnuti pero — pokazati kratkotrajnost života.

4. ON GESTE (broje 33 člana) izražavaju odnose između dva sudionika u razgovoru.

Slika 9. Potapšati/tapšati po leđima (ramenima) — izraziti prijateljstvo.

Slika 10. Poljubiti u usta — izraziti nježnost.

5. GESTE ZAŠTITE (broje 13 članova) upotrebljavaju se za zaštitu od bilo koga ili čega.

Slika 11. Stisnuti nos.

Slika 12. Zatvoriti prstima uši.

6. GESTE EPITETI (broje 7 članova) pridaju određenu karakteristiku i tipizaciju čovjeku.

Slika 13. Napraviti magareće uši — epiteti »nespretnjaković«, »naivčina«, »glupak«, »budala«, »tikvan« i sl.

7. GESTE IMPERATIVI (broje 14 članova) zahtijevaju promjenu, izvršenje, naređuju ili očituju želju.

Slika 14. Pokazati kažiprst — »Daj se nasmej!«

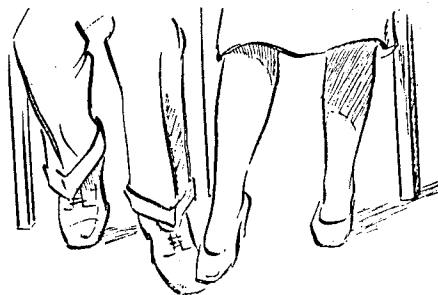

Slika 15. Podignuti kažiprst — »Pažnja!«

8. GESTE PREKIDAČI VERBALNE KOMUNIKACIJE (broje 25 članova) potpuno preuzimaju prijenos informacija.

Slika 16. Slati póljupce.

Slika 17. Nagaziti nogu komu pod stolom — pazi da nešto ne kažeš, ne učiniš.

9. OBREDNE GESTE (broje 46 članova) povezane su s određenim obredima, običajima i navikama.

Slika 18. Ispiti (popiti) za prijateljstvo.

Slika 19. Kucnuti se.

Na osnovi dosadašnjeg iskustva u proučavanju gesta s područja Hrvatskog zagorja mogu konstatirati da i one mogu biti podijeljene pomoću navedene klasifikacije. A to ćemo vidjeti pri usporedbi primjera primjene gesta u djelima hrvatskog pisca iz druge polovice 19. stoljeća A. Kovačića s djelima ruskih pisaca.

JA GESTE

u hrvatskom

razrogačiti oči
grepsti se iza uha prstima
sažeti (slegnuti) ramenima
trljati ruke
uzdignuti obrve
lupiti šakom o stol
udariti nogom o pod
stisnuti usnice
sukati brk (brkove)
zaškripati (škripati) zubima

u ruskom

вытырачить глаза
почесать затылок (за ухом)
пожать/пожимать плечами
потирать руки
поднять брови
ударить рукой (кулаком) по столу
топнуть ногой
поджать губы
крутить усы
скрипеть зубами

PRIMJERI:

— Pripovijeda se, da! — smete se Ivica i razrogači oči. (str. 345)

Вытираешь глаза, с кровати соскочил седой джентльмен в нижнем белье и, хватая рукой уползающее одеяло, подбежал к окну.

A. Гайдар »Тимур и его команда«

Kad je svanulo, kumordinar se zabrinuto ushodaо i zamislio, češljajući i grebući se neprestance iza uha prstima. (str. 331)

Поглядев на подарок, доктор медленно почесал за ухом, крикнул и нерешительно высморкался.

A. Чехов »Произведение искусства«

— I bolje je tako! — saže ramenima nakon kratkog promišljanja muzikaš Jožica pljunuvši preda se. (str. 265)

Княжна вскинула плечиками в знак недоумения.

Ф. Достоевский »Неточка Незванова«

Providnikovica je dobro zamijetila da ju je opazio velikaš, a kada je unišao u svoj dvor s pratnjom, što ga zaokruživaše, ona se okrene sva zažarena od prizora i stade veselo trti ruke i ogledavati se u zrcalo. (str. 86)

Егорша, потирая от удовольствия руки, толкнул Михаила в бок, дескать, учись, как дела делать. На столе появился пузатый графинчик старинного литья, тёмная крынка с нечищенной картошкой, три луковицы.

Ф. Абрамов »Две зимы и три лета«

— Čemu to? — začudi se tobože Laura, uzdignuvši zamišljeno svoje tanke crne obrvice, — i vi, stari, još pitate? (str. 274)

— Мамочка, у вас буфет тут имеется? — спросил Акулов.

Горничная удивлённо приподняла брови, но ответила вежливо, холодно:

— Буфет на этом этаже, товарищ. По коридору прямо и налево.

Ю. Пахомов »Случай с Акуловым«

... kako ... kako o, božja kugo! ... — *lupi Mesena šakom o stol.* (str. 50)

... Главное, чтоб не помешали! Да этим ли дурам перехитрить меня, — вскричала она, *стукнув рукой по столу* и сверкая глазами, — это уж моё дело!

Ф. Достоевский »Дядюшкин сон«

— А, то je drskost! — *siknu ljepota i udari nožicom o pod* istrгнувши se iz zagrljaja mladićeva. (str. 86)

Саша. Вот, вот, это именно и нужно. Сломай что-нибудь, разбей или закричи. Ты на меня сердит, я сделала глупость, что решила съехать сюда. Ну, так возмутись, закричи на меня, *затопай ногами.*

А. Чехов »Иванов«

I mati Ivičina *stisnu usnice*, te se opet okrenu k peći, poređivajući kolače i pečenje za svadbenu svitu. (str. 350)

Графиня Марья, краснея, бледнея и *поджимая губы*, сидела всё также, опустив голову и ничего не отвечая на слова мужа.

Л. Толстой »Война и мир«

— Šta misliš, nije li pokunjen providnik, kano da ova zvonca, što romone iz gospodskoga dvora u slavu gospodareva dolaska, odzvanjaju opijelom njegovu gospodstvu? — *sukaše silne brčine stasiti i košćati seljaka od kojih šezdeset godina.* (str. 84)

... i *glasno zaškripi zubima* poletjevši napolje. (str. 86)

GESTE POJAČAVANJA

u hrvatskom

utisnuti kažiprst u čelo
brojiti na prste
smijati se uhvativši se objema
rukama za trbuh

u ruskom

ткнуть указательным пальцем в лоб
считать на пальцах
смеяться, держась за живот

PRIMJERI:

— Jesam li možda ja što ludo izbrbljao? — *domišljaše Žorž, utisnuvši kažiprst u čelo*, kano da si doziva u pamet nekakvu sanju ili davnu, davnu misao, sliku, za koju sad sam ne dokučuje da li uistinu postojаше kada kao događaj ili misao. (str. 330)

— Ты что же это, девочке вздумал голову морочить? Думаешь — не знаю, как ты плакался перед ней? Все подлые слова твои знаю, — она *ткнула его в лоб пальцем.*

А. Толстой »Петушок«

Neprestano uzdiše i nešto tumači samomu sebi brojeći *na prste*. (str. 240)

Долго не решаюсь, но спрашиваю:

— А муж тебя не ждёт?

— Он в Ленинграде на съёмках, приедет в субботу вечером или в воскресенье утром...

— Значит, у меня в запасе два дня, — и я загигаю *мизинец* и *безымянный палец* — *четверг* и *пятница*...

А. Клёнов »Три дня в Москве«

Dobrotvor se *uhvati objema rukama za svoj silni trbuh prasnivši i grohotan smijeh*. (str. 49)

Грябов снял сапоги, панталоны, сбросил с себя бельё и очутился в костюме Адама. Отцов *ухватился за живот*. Он *покраснел* и от смеха и от конфуза. Англичанка задвигала бровями и замигала глазами...

А. Чехов »Дочь Альбиона«

ON GESTE

u hrvatskom

pogladiti vlasi i lica k o m u
uštiniti za obraz k o g a
cjelivati ruke k o m u
ovinuti ruke o k o k o g a
zagroziti se šakom (pesnicom) k o m u
zagroziti se prstom k o m u

u ruskom

погладить по голове к о г о
—
целовать руки к о м у
обнять/обнимать к о г о
погрозить кулаком к о м у
погрозить указательным пальцем
к о м у

PRIMJERI:

— Tu mi ona *pogradi vlasi i lica* ... (str. 72)

Наконец, ссора утихла, и матушка куда-то ушла. Тут батюшка подо-
звал меня, *поцеловал, погладил по голове*...

Ф. Достоевский »Нечочка Незванова«

— Zar se taj mali zove Zgubidan? — *uštinu te za obraz Helena*. — Ваš je lijep dječarac. (str. 72)

Prihvatim obje njezine ruke i počeh ih cjelivati. (str. 126)

— Ej, velikih, strašnih i užasnih novosti nosim, mili moj — nastavi ona — ali ne smije sve to tako iznenadno banuti i zateći te. Kasnije, kasnije ćeš doznati! — *zažubori strastveno Laura, zakrenu vratima, ovinu hitro svoje ruke u rukavicama oko mladićeva vrata i pritegnu ga strastveno i požudno na svoje grudi* ... (str. 268)

Аркадина. Неужели я уже так стара и безобразна, что со мною можно, не стесняясь, говорить о других женщинах? (*Обнимает его и целует*)

А. Чехов »Чайка«

— Pa kako to, radi ove male? Šta bijaše s tom malom? Zar ti je ona ljubov-
com? Samo ne tako žurno i tako rano! — *Zaprijeti otac šakom.* (str. 136)

Мамаша *погрозила мокрим кулаком* и, плача, пошла в комнату жиль-
ца.

А. Чехов »Случай с классиком«

— Vanča! — okrenu se Mecena prema meni. — Vanča, pazi mi se. — *Zagrozi
se prstom starac.* (str. 118)

— Миша, перестань хвастаться своей женой. — Женщина *погрозила ему
пальцем.*

Е. Мальцев »Горячие ключи«

GESTE ZAŠTITE

u hrvatskom

prikriti rukama obraze
zaklopiti usta rukama

u ruskom

закрывать лицо руками
закрывать рот рукой

PRIMJERI:

Žorž opet istrusi čašu, izvali oči i počne opisivati tako živo Mecenu da
iste sluškinje Helena i Ančica ponikoše *prikrivši rukama oči i obraze.*

Любовь Андреевна. Неужели это я сижу? (Смеётся) Мне хочется прыгать,
размахивать руками. (*Закрывает лицо руками*) А вдруг я сплю!

А. Чехов »Вишнёвый сад«

— Mir, prokletniče! Ja sam žena. Ti si uzrok cijeloj mojoj kobi! Nikada te
ne bilo! — *zaklopi tu ona rukama usta skočivši sa svoga mjesta.* (str. 335)

— Говори тише, здесь всё-таки библиотека.

Николай *закрывает ладонью рот.*

В. Некрасов »В родном городе«

GESTE EPITETI

u hrvatskom

zaokružiti kažiprstom tri kolobara
na čelu

u ruskom

покрутить указательным пальцем
около виска (лба)

PRIMJERI:

Kumordinar Žorž *zaokruži kažiprstom tri kolobara na čelu ocrtavši tom
alegorijom duševno stanje »frazlice«.* (str. 72)

Мойсей Мойсеевич *покрутил пальцем около лба* и продолжал:
— *Не в своём уме... пропащий человек. И что мне с ним делать, не знаю!*...

А. Чехов »Степь«

GESTE PREKIDAČI VERBALNE KOMUNIKACIJE

u hrvatskom
namigivati zavjerenički

u ruskom
подмигнуть/подмигивать заговорщицки
или перемигиваться заговорщицки

PRIMJERI:

... ciktaše Laura *namigivajući Ivici, koji stajaše iza zastora* ... (str. 274)

... я только одно могу вам открыть, что это — самая очаровательная и, можно сказать, самая непорочная девица из всех, которых я знаю, — проямлил совершенно растаявший князь.

— Самая очаровательная! и ... здешняя! Кто бы это? — спрашивали да мы, значительно переглядываясь и *перемигиваясь одна с другой*.

Ф. Достоевский »Дядюшкин сон«

OBREDNE GESTE

u hrvatskom
dignuti tri prsta

u ruskom
—

PRIMJERI:

Uvidjevši Ferkonja da sili njegova protivnika ne ima kraja, *digne doista tri prsta: »Zakuni se čoravi svate!« — »Kunem se!«* (str. 134)

Primjeri za geste sakupljeni su iz djela A. Kovačića. Poslije dijeljenja skupa gesta nastali su i prazni (bez članka) podskupovi za koje autor članka nije našao primjera.

V

U procesu nastave stranog jezika treba se koristiti gestama. One pridone da nastavni sat postane življi, interesantniji, ponekad se pretvori u igrokaz, a to je dvostruki utjecaj na učenika. Geste će nam pomoći da upoznamo temperament naroda i unijet će nacionalni kolorit. Na primjer, nastavnik kaže: »Ribar je uhvatio (ulovio) veliku ribu« i pri tome gestom pokaže koje veličine. Učenici će lakše zapamtiti i rečenicu i gestu bez koje bi utisak bio sasvim drukčiji. Na jednom satu ruskog jezika studenti su se upoznali s jed-

nom od obrednih ruskih gesta »посидеть перед (дальней) дорогой« i kako li su — prema njihovim riječima — bili obradovani kada su tu gestu vidjeli u filmu »Серёжа«.

VI

I na kraju treba reći da je većina i ruskih i hrvatskih gesta u jeziku opisana frazeologizmima, npr.

u ruskom

вытаращить (вылупить) глаза
почесать затылок (за ухом)
покрутить (повертеть) указательным
пальцем около виска (лба) и т.д.

u hrvatskom

gazrogačiti oči
grepsti se iza uha prstima
zaokružiti tri kolobara na čelu itd.

LITERATURA

- Guberina P.: Zvuk i pokret u jeziku, Matica Hrvatska — 1952, Zagreb
- Volos R.: »Введение в изучение невербальной коммуникации русского языка«, Издание Московского университета, Москва — 1972, стр. 74—82
- »Русские Я ЖЕСТЫ и их классификация«, *Suvremena lingvistika*, br. 9, Zagreb, 1974, str. 17—27.
- »Русские ОН ЖЕСТЫ и их классификация«, *Zbornik MAPRJaL*, Zagreb 1976, str. 29—37.
- »Русские ОБРЯДОВЫЕ ЖЕСТЫ и их классификация«, *Suvremena lingvistika*, br. 13—14, Zagreb, 1976, str. 55—62.
- RUSKE GESTE POJAČAVANJA, Radovi Zavoda za slavensku filologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (u tisku)
- Kovačić A.: »U registraturi«, »Priče«, Zora, Državno izdavačko poduzeće Hrvatske, Zagreb, 1950.

Dragiša Veljković

VOKABULAR NEMAČKOG JEZIKA U NASTAVNOM MATERIJALU ZA OSNOVNU ŠKOLU U BOSNI I HERCEGOVINI S ASPEKTA USVOJIVOSTI I AKTIVNE PRIMENE:

Ovladati jezikom znači usvojiti ga kao celovit sistem. U maternjem jeziku to se postiže relativno rano, dobrim delom već u periodu preoperativnog mišljenja, pod uticajem govorne sredine i svesno usmeravanom aktivnošću u procesu vaspitanja i obrazovanja.

Sa stanovišta lingvističke ontogenije značajno je saznanje da deca predškolskog uzrasta već raspoložu osnovnim strukturama svoga jezika i da —